

Det perfekte problem

Vår manglende evne til å løse klimaproblemet overrasker ikke. Vår vilje til å gjøre noe med det trenger imidlertid en forklaring.

Fredagskronikk
Ola Kvaløy

Itto uker har verden vært samlet i Paris, i nok et forsøk på å komme frem til en global klimaavtale. Det ser i skrivende stund ut til at vi lykkes bedre enn i København for seks år siden. Men som vanlig er mange misfornøyde og uttrykker frustrasjon over mangel på ambisjoner og fremdrift. Det er imidlertid ikke vår manglende evne til løse klimaproblemet som overrasker. Det er snarere vår vilje til faktisk å gjøre noe med problemet som trenger en forklaring. For hverken standard økonomisk eller psykologisk teori tilsier at vi i dag skulle være villige til å ta på oss de kostnadene som er nødvendige for å dempe den globale oppvarmingen.

Det er nemlig grunnleggende menneskelig å være mer opptatt av dagen i dag enn dagen i morgen. Det er derfor vi betaler renter. Renten er prisen på fremskyndet forbruk; det vi betaler for å få noe i dag fremfor i morgen. Og ingenting er sterkere enn rentesrente, derfor blir verdien av det som ligger langt foran oss veldig lav.

Det er krevende å regne hjem kostbare klimatiltak som skal gi oss noe tilbake om 85 år. Satt på spissen kan vi si at med bare to prosent rente er verden anno 2100 verdt en sjettedel av hva

Man skulle gjerne tro at økt utdanning og mer kunnskap gjorde oss mer klimavennlige. Men nei, det er vår tilhørighet, vår identitet og hvem vi liker å bli likt av, som avgjør hvor klimavennlige vi er, skriver artikkelforfatteren, Her fra «Science on a Sphere Presentation» på the COP21 i Le Bourget, Foto: Michel Euler, AP/NTB Scanpix

den er verdt i dag - sett med dagens øyne.

Dette er økonomi på sitt verste, vil mange si, frakoblet etikk og moral. Men valg av diskonteringsrente, eller mer generelt, måten vi verdsetter fremtiden på, står helt sentralt for dem som jobber med klimaproblemet.

Standard økonomisk tilnærming gir oss ofte svar vi ikke vil ha. Drar vi inn psykologi og adferdsøkonomiske betraktninger, blir ikke problemet mindre komplisert. Tvert imot.

For det første lider vi av såkalt «present bias». Gode klimatiltak som er regningssvarende med standard diskonteringsrente, blir gjerne utsatt fordi vi verdsetter nåtiden enda høyere enn det standard økonomisk teori legger til grunn.

For det andre lider vi av tapsaversjon. I klimasammenheng kunne dette vært gode nyheter. Siden vi er mer sensitive til tap enn til gevinst, burde vi også være villige til å gå langt i å unngå de store tap som temperaturøkningene faktisk kan medføre. Problemet er imidlertid at vi er mer villige til å ta risiko i

tapsdomenet enn i gevinstdomenet.

Nicholas Stern, mannen bak den toneangivende Stern-rapporten fra 2006, har sagt at valget vårt står mellom å tape én prosent av årsinntektene i dag fremfor å risikere å tape 20 prosent av årsinntektene om 50 år. Men lignende tankeeksperimenter viser at vi er overraskende villige til å ta den risikoen.

Vi er villige til å gamble med fremtiden, og satse på at det hele går bra til slutt.

For det tredje har vi en tendens til å overvurdere sannsynligheter som i utgangspunktet er små. Skal vi tro FNs klimapanel er det fem prosent sjanse for at klimaendringene ikke er menneskeskapte. Det er med andre ord større sjanse for at klimaskeptikerne har rett enn at du som leser dette er SV-velger. Derfor gir vi også klimaskeptikerne uforholdsmessig stor plass i mediebildet.

På toppen av det hele blir selve klimaproblemet formulert i apokalyptiske termer. Det handler om store tap og store gevinster, skråsikkerhet og usikkerhet, nåtid og fremtid, individ og kollektiv.

Klimaproblemet betegnes derfor gjerne som «det perfekte problem». «A psychologist could barely dream up a better scenario for paralysis», som Harvard-psykologen Daniel Gilbert sier det.

Den store fordelene med det perfekte problem er at det er mange som ønsker å løse det. Klimaproblemet tas derfor på høyeste alvor til tross for vår manglende evne til å forholde oss til den fjernere fremtid. Det er særlig to mekanismer som gjør seg gjeldende her.

For det første er klima blitt en karrierevei. Du trenger heldigvis ikke være dypt bekymret for dine kommende oldebarn for å gjøre en innsats for miljøet. Politikere og byråkrater kan gjøre karriere på klimapolitikk, og aktivister, forskere og næringslivsfolk kan klatre i takt med det grønne skiftet.

For det andre er klima blitt en viktig sosial og kulturell markør. For mange er det bedre å bli identifisert med det grønne og det ekte, det kortreiste og det økologiske, enn med suv og sympati for søndagsåpne butikker. Man skulle gjerne tro at økt utdanning og mer kunnskap

Skal vi tro FNs klimapanel er det fem prosent sjanse for at klimaendringene ikke er menneskeskapte. Det er med andre ord større sjanse for at klimaskeptikerne har rett enn at du som leser dette er SV-velger. Derfor gir vi også klimaskeptikerne uforholdsmessig stor plass

gjorde oss mer klimavennlige. Men nei, det er vår tilhørighet, vår identitet og hvem vi liker å bli likt av, som avgjør hvor klimavennlige vi er, viser forskning.

Så selv om få er istand til virkelig å bekymre seg over verden anno 2100, så er det heldigvis mange som har kortsiktig interesse av å bekymre seg. Det kan gå bra.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskulen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Mer debatt på side 34-35 →

Folkeretten og krigen i Syria
Azin Tadjini

Biffavgift? Nei takk
Ola Flaten og Odd Magne Harstad

Teknologer bør ta toppjobben
Trond Markussen

Jeg er ikke Tornerose
Jan Tore Sanner

Fredagskronikken

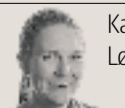
Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.